

Suomalais-ruotsalaisen rajajokikomission lausunto Ruotsin Meri- ja vesiviranomaisen kuulemisessa ympäristötilan arvioinnista ja yhteiskuntataloudellisesta analyysistä

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio kiittää mahdollisuudesta lausua kuulemisessa sekä pidennetystä ajasta lausunnon antamiseen. Komissio kommentoi sisältöä Suomen ja Ruotsin välisen rajajokisopimuksen näkökulmasta (91/2010). Vaikka Itämeri sijoittuu laajalti sopimuksen maantieteellisen soveltamisalueen ulkopuolelle voi meriympäristöllä olla vaikutuksia, jotka ulottuvat Tornionjokeen vaelluskalakantoihin kohdistuvan vaikutuksen kautta. On tiedossa, että Tornionjoen lohi vaeltaa jopa eteläiselle Itämerelle ja siten elää suuren osan elinkierrostaan Itämerellä. Rajajokisopimuksen tarkoituksessa todetaan, että erityistä huomiota on kiinnitettävä kalakantojen suojeluun ja kestävään käyttöön (art. 2.2.d).

Pohjanmeren ja Itämeren merellisen strategian vuosille 2024- 2029 yhteenvedossa kuvailaan, mm., että suurin osa merellisten nisäkkäiden, merilintujen ja merikalojen kannat eivät saavuta hyvää tilaa. Meriympäristön lajien ja elinympäristöjen tila on edelleen kriittinen. Myöskään ei tavoiteta hyvää ympäristön tilaa koskien rehevöitymistä, vaarallisia aineita, taloudellisesti hyödynnettyjä kaloja sekä äyriäisiä tai vieraslajeja.

Lohen tila

Raportista käy ilmi, että hyvää tilaa ei tavoiteta kriteereille kalastuskuolleisuus tai kutubiomassa koskien lajia lohi. Yleinen tila lohelle vuosina 2016-2021 ei tavoittanut hyvää tasoa. Myös dioksiinien sekä dioksiinien kaltaisten PCB-aineiden raja-arvot ylittyivät kuudessa lohessa kymmenestä (vuonna 2020).

Tornionjoki on kotijoki Euroopan suurimmalle luonnonlohikannalle ja tuottaa Kalixjoen kanssa ylivoimaisen enemmistön kaikesta luonnonlohesta Itämeren alueella. Lohen vaelluskauden aikana 2023 tuli selväksi, että lohen tilanne on kriittinen. Tornionjoen biologisen neuvonannon mukaan, joka on tehty yhteistyössä SLU:n ja LUKE:n kesken (*):

”Määrä kutuvaeltavaa lohta pieneni toista vuotta peräkkäin ja 2023 luotaimella laskettuja yksilöitä oli ainoastaan 20 000 – pienin määrä vuodesta 2010 ja huomattavasti huonommin kuin ICES:in ennustukset. Todennäköinen pääselitys tälle vähennykselle, jota on myös havaittu toisissa joissa on, että lohen luonnollinen selviytyminen merellisen vaiheen aikana on heikentynyt huomattavasti.”

Lohen meriselviytyminen on toki monimutkainen asia, johon voi vaikuttaa esim. pedot, ravinnon saatavuus, ympäristö, rehevöityminen, vaaralliset aineet, kalastus ja lohen käsittely toisten lajien kalastuksen yhteydessä (rysäkalastus) jne. Näistä voi aiheutua haitallinen yhteis- ja kumulatiivinen vaikutus lohen selviytymiseen.

Komissio toteaa, että Tornionjoen lohen tila on huolestuttava ja korostaa, että haitallisia vaikutuksia tulisi vähentää, jotta kanta saisi mahdollisuuden toipua.

Yleisesti katsottuna vaikutusta meriympäristöön tulee kaikilta Itämeren mailta, enemmän tai vähemmän, rehevöitymisen ja vaarallisten aineiden muodossa erilaisista lähteistä, kuten teollisuudesta, maa- ja metsätaloudesta sekä jätevedenpuhdistamoista ym. HELCOMin holistisessa raportissa koskien Itämeren tilaa (HOLAS3) kuvattiin, että meriympäristön tila on parantunut hyvin vähän, tai ei ollenkaan kaudella 2016-2021.

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio toteaa, että se on asianomainen kysymyksessä liittyen meren tilaan, siinä määrin, jos sillä on vaikutusta Tornionjoen vaelluskalakantoihin. On komission ja rajajokiseudun intressi, ettei lohen merelliseen selviytymiseen kohdistu haittavaikutusta esim. johtuen meren huonosta tilasta tai ylikalastuksesta. Sama koskee toki muitakin vaelluskalalajeja kuten vaellussiika, meritaimen ja nahkiainen.

Koskien lukua: Taloudellinen tilasto elinkeinoille, jotka ovat riippuvia merestä

Kyseisessä luvussa käsitellään kaupallista kalastusta, vapaa ajan kalastusta ja kotitarvekalastusta merialueella. Komissio korostaa, että vaelluskalat kuten lohi elää osan elinkierrostaan merellä, missä se kasvaa siihen asti, että se lähtee kotijokiinsa kudulle. Esim. Tornionjoen lohella on mittaamattoman suuri arvo jokilaaksolle sekä kulttuurisille ja sosiaalisille olosuhteille liittyen kalastukseen koko Tornionlaaksossa. Myös lohenkalastusmatkailulla on suuri merkitys rajajokialueelle. Pohja-Mykrä et al. (2018**) mukaan Tornionjoen lohenkalastusmatkailu toi keskiarvona 214 € per kalastettu lohikilo aluetaloudellista hyötyä. Keskiarvo per joella kalastettu lohi arvioitiin olevan 1320 €, joka on huomattavasti suurempi, kun taloudellinen arvo lohelle merellisestä kaupallisesta kalastuksesta. Komissio korostaa, että vaelluskalan selviytymismahdollisuuksilla on suora vaikutus jokilaakson kalastukseen.

Lausunnon on valmistellut komission vesi- ja ympäristöinsinööri Simja Lempinen. Komissio on hyväksynyt lausunnon sähköpostimenetelmällä 12.3.2024 ja lausunto on tallennettu ACTA diaarihallintajärjestelmään.

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio

* Stefan Palm¹ (SLU), Atso Romakkaniemi² (Luke), Johan Dannewitz (SLU), Tapani Pakarinen (Luke), Lari Veneranta (Luke), Ville Vähä (Luke), Andreas Broman (Länsstyrelsen Norrbotten)

SLU ID: SLU.aqua.2023.5.4-18 Luke ID: 501/11 00 03/2020

**Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset, Mari Pohja-Mykrä et al, 2018